

К. О. Нестеренко,
аспірант, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5360-0277>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.17.336

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ СФЕРОЮ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

К. Nesterenko,
Postgraduate student, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Administration and Law
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5360-0277>

PUBLIC ADMINISTRATION OF THE ECOLOGICAL SPHERE IN THE CONTEXT OF PROTECTION OF NATIONAL INTERESTS

У межах статті проведено аналіз сутності публічного управління екологічною сферою в контексті захисту національних інтересів. Визначено, що відносини, на які поширюється публічне управління екологічною сферою включають: відносини щодо охорони навколишнього природного середовища; відносини щодо забезпечення екологічної безпеки; відносини щодо раціонального природокористування та відносини щодо формування, зберігання та раціонального використання екомережі. Показано особливості кожного виду із перерахованих суспільних відносин. Встановлено, що науковцями при дослідженні управління екологічною сферою розглядається переважно державне управління екологічною сферою, де головна роль належить державі та її органам. Така позиція позбавляє управління екологічною сферою "публічності", яка дозволяє брати участь в управлінні суб'єктам, які так чи інакше пов'язані із екологічною сферою. Визначено, що державне екологічне управління не включає усіх необхідних суб'єктів, а тому сформоване авторське визначення публічного управління екологічною сферою. Досліджено такі елементи основ публічного управління екологічною сферою як: екологічні закони та закономірності; нормативно-правові акти; стандарти, нормативи, ліміти; кадастри; екологічну політику та механізми реалізації. Проведено аналіз значення основних суб'єктів публічного управління екологічною сферою: органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості. Визначено основні напрямки їхньої діяльності у сфері забезпечення раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Показано, що для забезпечення захисту національних інтересів в екологічній сфері важлива координація на злагоджена взаємодія діяльності усіх суб'єктів публічного управління екологічною сферою.

Within the framework of the article, an analysis of the essence of public administration of the environmentally friendly sphere in the context of protection of national interests is examined. It has been determined that the relations to which public administration of the ecological sphere extends include: relations to ensure environmental safety; relations regarding rational nature administration and relations regarding the formation, storage and

rational use of the eco-network. The characteristics of each aspect of the listed social relationships are shown. It was established, that scientists during the research on environmental administration, mainly consider the public administration of the environmental sphere, where the leading role belongs to government and its authorities. Such a perspective deprives the administration of the environmental sphere of "publicity", which allows entities that are somehow related to the environmental sphere to participate in the administration. It has been determined that the state environmental administration does not include all the necessary entities, and therefore the author's own definition of public administration of the ecological sphere has been formed. The following elements of the foundations of public administration of the ecological sphere such as: environmental laws and patterns; normative and legal acts; standards, regulations, limits; inventories; environmental policies and implementation mechanisms were studied. The analysis of the importance of the main subjects of public administration of the ecological sphere is carried out: authorities of state power, authorities of local self-government and the public. The main directions of their activity in the field of ensuring rational nature administration, environmental protection and environmental safety have been determined. It is shown that to ensure the protection of national interests in the environmental sphere, coordination and harmonious interaction of the activities of all entities of public administration of the environmental sphere is important. A full-scale invasion of the territory of our state poses new challenges for the system of public administration of the environmental sphere. Such a system needs to align with current realities and respond to environmental threats on time. This will make it possible to fully protect national interests in the environmental sphere.

Ключові слова: екологічна сфера, навколишнє середовище, екологічна безпека, екологічна мережа, публічне управління екологічною сферою, екологічна політика.

Key words: ecological sphere, environment, ecological safety, ecological network, public administration of ecological sphere, ecological policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічний та соціальний розвиток держави завжди супроводжується зростанням впливу людської діяльності на екологічну сферу, що, в свою чергу, порушує здатність її складових до самовідтворення. Як наслідок відбувається деградація довкілля, виснаження природно-ресурсного потенціалу, що в підсумку призводить до зниження якості життя.

Після початку бойових дій внаслідок повномасштабного вторгнення росії, негативний вплив на навколишнє середовище на території нашої держави збільшився у рази. Виникнення нового роду екологічних загроз, пов'язаних із веденням бойових дій не лише показало важливість існування ефективного публічного управління екологічною сферою, але і зумовило

необхідність гнучкого та оперативного пристосування останнього до нових умов. В сучасних реаліях якісне публічне управління екологічною сферою є передумовою захисту національних інтересів. На жаль, сьогодні публічне управління екологічною сферою не завжди є ефективним, що зумовлено не тільки недосконалістю законодавчих актів із охорони довкілля, але і банальною неможливістю здійснювати таке управління на певних територіях через воєнну небезпеку чи окупацію. А саме на таких територіях стан екологічної сфери залишається найгіршим та потребує максимального втручання. Управлінська діяльність органів публічного управління має бути переорієнтована на вироблення дієвих механізмів управління навколишнім середовищем в контексті захисту національних інтересів, що й робить питання діяльності органів публічного управління в екологічній сфері актуальною науковою проблемою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблемних питань діяльності органів публічного управління екологічною сферою завжди привертало увагу багатьох вітчизняних науковців, зокрема В. В. Бірюкова [2], М. В. Краснової [10], О. Я. Лазора [11], В. Г. Маргасової [12], В. О. Мартиненко [13], Н. М. Самойленко [20], О. Ю. Сапко [21] та інших. Дослідниками проаналізовано окремі питання діяльності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, формування ефективної системи державного управління екологічною сферою та забезпечення раціонального природокористування. Однак, нові загрози національній безпеці України, що виникли у зв'язку із російською агресією, визначають пріоритетність швидкого реагування на загрози, що вимагають змін у системі державного управління усією системою національної безпеки, в тому числі і її екологічною складовою. Найбільшої актуальності набуває проблема реформування системи державного управління екологічною сферою із врахуванням провідного досвіду на засадах публічного управління, що на сьогодні недостатньо висвітлено у публікаціях науковців.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є системний аналіз сутності публічного управління екологічною сферою в контексті захисту національних інтересів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначаючи сутність публічного управління екологічною сферою, слід враховувати, що це управління не природними ресурсами, процесами чи біосферою в цілому, це управління вчинками та діяльністю окремих людей та владних інституцій, які є елементами природних систем певних територій. Тобто, беручи до аналізу природні ресурси та інші складові навколишнього середовища, природні територіальні системи і міжгалузеві комплекси в якості об'єктів управління, нами повинні бути досліджені певні дії окремих людей та організацій, що мають відношення до здійснення управлінської функції, а лише після цього — стан та особливості тих чи інших об'єктів управління екологічною сферою [Сапко, с. 9].

Важливим елементом дослідження сутності публічного управління екологічною сферою є розуміння кола суспільних відносин, на які поширюється владний вплив, тобто визначення груп суспільних відносин, які входять до екологічної сфери. Переважна більшість дослідників зупиняється на визначенні таких основних груп суспільних відносин в екологічній сфері:

- відносини щодо охорони навколишнього природного середовища;
- відносини щодо забезпечення екологічної безпеки;
- відносини щодо раціонального природокористування;

— відносини щодо формування, зберігання та раціонального використання екомережі [6, с. 16; 19, с. 23; 7, с. 13; 8, с. 9].

Відносини щодо охорони навколишнього природного середовища виникають з приводу охорони природних об'єктів: навколишнього природного середовища, територій природно-заповідного фонду, природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу природних комплексів, ландшафтів тощо. Суспільні відносини стосовно забезпечення екологічної безпеки виникають з приводу охорони життя та здоров'я людини від різних екологічних небезпек (радіаційної, ядерної, санітарної, харчової тощо). Відносини щодо раціонального природокористування виникають з приводу раціонального використання та відтворення природних ресурсів: вод, земель, надр, лісів, фауни, атмосфери, рослин нелісового походження тощо.

Четверта група суспільних відносин екологічної сфери стосується екологічної мережі (екомережі). Зазначене поняття сформоване у законі України "Про екологічну мережу України" як єдина територіальна система, сформована для покращення умов створення і відновлення довкілля, охорони ландшафту та біологічного різноманіття, покращення природно-ресурсного потенціалу території держави, створення територій та об'єктів природоохоронного фонду, які мають особливу цінність для збереження навколишнього природного середовища, контролювання шляхів міграції тварин, що відповідно до законів і міжнародних зобов'язань підлягають особливій охороні [16].

Більшість дослідників, розглядаючи питання управління екологічною сферою апелюють поняттям саме "державного", а не "публічного" управління. Так, Є. Ф. Глухачов під державним управлінням екологічною сферою розуміє систему державних впливів, направлених на забезпечення раціонального природокористування, сприяння відтворенню природних ресурсів та охорону навколишнього природного середовища, з дотриманням норм і вимог чинного законодавства та захистом прав і свобод громадян. У своїх працях науковець ототожнює державне управління екологічною сферою із екологічним управлінням, виокремлюючи при цьому три його форми: правоохоронну, правотворчу та правозастосовну [3, с. 184—185]. Вважаємо таке визначення не зовсім коректним, оскільки автором повністю проігноровані такі групи суспільних відносин як антропоохоронні та відносини стосовно екомережі, що значно звужує коло об'єктів такого управління. Таку ж обмеженість у визначенні державного управління екологічною сферою спостерігаємо у Л. Мельника, який під останнім розуміє діяльність держави, спрямовану на організацію раціонального користування та відтворення природних ресурсів, здійснення охорони навколишнього середовища та забезпечення дотримання законодавства в екологічній сфері [14, с. 587].

Якщо ж говорити саме про "публічне" управління екологічною сферою, то наведені вище визначення не можуть повністю відобразити його сутність, оскільки у них наявне чітке обмеження у колі суб'єктів

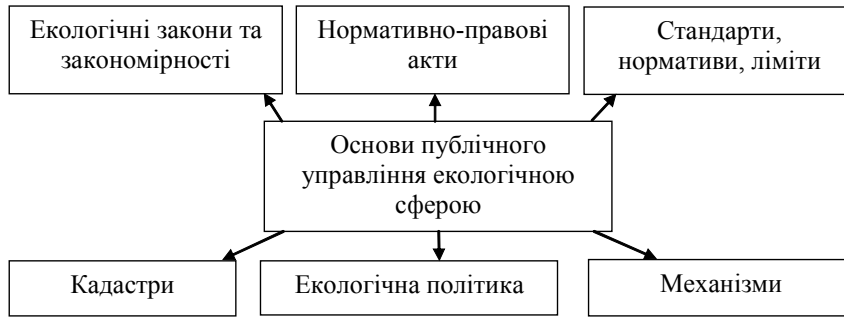

Рис. 1. Основи публічного управління екологічною сферою

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5; 6; 18; 21].

здійснення такого управління, а саме — виключно держави. О. Я. Лазор, досліджуючи сутність управління в екологічній сфері слушно зауважив, що воно є впливом суспільства на довкілля (його охорону, раціональне користування і відтворення) та передбачає існування правомірних інституцій для здійснення такого управління: і державних, і самоврядних, і громадських, спільною метою функціонування яких є виконання організаційно-розпорядчих, законодавчих, координаційних, представницьких, контрольних та інших функцій [11]. Звертає увагу на розширений склад суб'єктів управління і М. В. Краснова, на думку якої управління екологічною сферою є діяльністю державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, фізичних та юридичних осіб, яка направлена на забезпечення раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища, дотримання екологічного законодавства, запобігання екологічних правопорушень та захист екологічних прав членів суспільства [10, с. 41].

Формування системи захисту національних інтересів в екологічній сфері на засадах публічного управління, здійснення поглиблення відносин публічності між органами державної влади та суспільством відповідає сучасній концепції загальносвітового процесу розвитку [12, с. 217]. Основою зазначеного напрямку розвитку є поєднання державного управління і місцевого самоврядування у вирішенні завдань загальнодержавного розвитку (зокрема, і забезпечення національної безпеки). Саме у цьому контексті зазвичай і трактується феномен публічного управління, поняття якого вперше з'явилося у працях Д. Кілінга [1, с. 160].

Зваживши наведені вище наукові думки, можна сформулювати наступне визначення. Публічне управління екологічною сферою — це організований, цілеспрямований вплив державних, муніципальних органів, громадських організацій, фізичних та юридичних осіб, за допомогою спеціально утвореної системи органів на суспільні відносини щодо раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та екологічної мережі в межах визначеної державної екологічної політики, шляхом реалізації комплексного механізму публічного управління (правових, економічних, організаційних, соціальних, політичних та інших заходів). Зазначене визначення включає необхідний перелік суб'єктів здійснення управління,

необхідних для визнання його публічності, а також містить повний перелік суспільних відносин, на які поширюється таке управління, межі здійснення такого управління та складові механізми його реалізації.

Публічне управління екологічною сферою будується на таких складових як: екологічні закони та закономірності; регулятивні акти; екологічна політика; кадастри; стандарти, нормативи, ліміти; механізми реалізації (рис. 1).

Розглянемо детальніше наведені на рис. 1 складові основ публічного управління екологічною сферою.

Екологічні закони та закономірності є об'єктивно існуючими науково-систематизованими законами існування системи "людина-природа". Наукове обґрунтування ефективності публічного управління екологічною сферою вирішальною мірою залежить від здатності людей враховувати у своїй діяльності закони природи. Відомо багато законів та закономірностей, якими визначається хід фізичних, хімічних чи біологічних процесів, зокрема:

— закон Геї: Планета Земля — це гіперскладна динамічна саморегульована система, усі елементи якої постійно взаємозалежно змінюються в бік вдосконалення;

— закон довкілля: усе пов'язано з усім. Будь-яка, будь-який процес, які відбуваються в певний час і у певному місці, впливаючи на зміну стану локальної системи, викликають послідовність реакцій системи через сукупність внутрішніх та зовнішніх зв'язків;

— закон константності (збереження): ніщо нікуди не зникає, а лише змінює вигляд;

— закон Вернадського: переміщення хімічних елементів на планеті здійснюється переважно під впливом живої речовини;

— закон екстремуму (оптимуму): система чи її елемент не може бути більшими або меншими за критичні величини. Тобто, існує раціональне співвідношення форми та розмірів біологічної особини з її масою, які сформувалися в результаті багатовікової еволюції у певних умовах довкілля;

— закон екологічної піраміди: повне перетворення чи використання енергії, речовини або інформації в системі неможливе без втрат;

— закон різноманіття й конкуренції (положення Ч. Дарвіна): розвиток (удосконалення) можливе лише в результаті змагання різних форм організації; перемагає та система, яка найкраще накопичує та

найбільш ефективно використовує енергію, речовину інформацію;

— закон емерджентності: властивості цілого (системи) неможливо звести до суми властивостей його частин [5, с. 259—268].

Нормативно-правові акти. У першу чергу — це Конституція України, якою визначаються права громадян на екологічно безпечне життя та відповідні зобов'язання держави [9], Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [17], який є основою всього екологічного законодавства. Регулятивні акти у сфері охорони довкілля в Україні включають у себе широкий спектр законодавчих та нормативно-правових документів. До них входять закони, постанови Кабінету Міністрів, накази міністерств і відомств та інші акти, якими визначаються правила та норми стосовно використання, охорони та відновлення природних ресурсів. Нормативно-правові акти в екологічній сфері є важливим інструментом для забезпечення раціонального використання природних ресурсів, екологічної безпеки та сталого розвитку суспільства. Законодавством України забезпечується правова основа для формування та здійснення державної екологічної політики.

Екологічна політика є сукупністю заходів, спрямованих на забезпечення довгострокової екологічної безпеки із врахуванням економічних можливостей та соціальних потреб суспільства. Екологічною політикою визначаються цілі та пріоритети розвитку екологічної сфери; основні напрямки публічного управління екологічною сферою та вимоги до самої системи управління.

До елементів екологічної політики України входять такі:

- захист природи (організування заходів захисту біосфери, природних ресурсів, екосистеми);
- зменшення рівня забруднення навколишнього природного середовища;
- перехід до сталого розвитку (формування стратегічних планів, мінімізування негативних впливів на довкілля);
- глобальна співпраця (спільна робота бізнесу та суспільства у розв'язанні екологічних проблем) [18, с. 161].

Стандарти, ліміти, нормативи. Однією із основою публічного управління екологічною сферою є контроль відхилень забруднень навколишнього природного середовища від гранично допустимих нормативів, визначених лімітів природокористування. Використання базових стандартів необхідне для дотримання високого рівня ефективності природокористування. Екологічне нормування та стандартизація проводяться для встановлення комплексу обов'язкових правил, норм, вимог стосовно використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Екологічні нормативи розробляються та вводяться в дію державними природоохоронними органами, органами охорони здоров'я тощо.

Ведення державних кадастрів природних ресурсів спрямоване на облік та вивчення обігу (самовідновлення), запасів та природних ресурсів, оцінювання ресурс-

ного потенціалу, визначення умов відновлення ресурсів регіонів та держави у цілому. На базі таких кадастрів здійснюється аналіз та прогнозування ресурсної основи економіки, що дає можливість визначати якість навколишнього середовища, створювати державні програми комплексного освоєння природних ресурсів та запобігання їхнього виснаження. Завдяки існуванню державних кадастрів природних ресурсів вдається забезпечити ефективність публічного управління в екологічній сфері.

Відповідно до чинного законодавства в Україні ведуться наступні державні кадастри природних ресурсів: кадастр природних ресурсів, земельний кадастр, водний кадастр, лісовий кадастр, кадастр природно-рослинних ресурсів, кадастр природних лікувальних ресурсів, кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду, кадастр природних ресурсів курортів, кадастр мінерально-сировинних ресурсів, кадастр ресурсів тваринного світу та кадастр вторинних ресурсів [15]. Ведення кадастрів засновується на принципах безперервності, єдності, економічної ефективності, об'єктивності, доступності та періодичності оновлення.

Механізми публічного управління екологічною сферою є сукупністю методів, інструментів, цілей та принципів, за допомогою яких суб'єктами публічного управління здійснюється вплив на відповідні об'єкти задля збереження навколишнього середовища (у стані безпечному для існування як живої, так і неживої природи); захисту населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища на їхнє життя та здоров'я; забезпечення створення гармонійної моделі співіснування суспільства та природи. Попри значну різноплановість у виділенні конкретних механізмів публічного управління у сфері захисту національних інтересів в екологічній сфері, доцільно виділити наступні механізми: нормативно-правовий, інституціонально-організаційний, адміністративний, фінансово-економічний та інформаційно-комунікаційний.

Публічне управління екологічною сферою для ефективного захисту національних інтересів передбачає взаємодію між різними суб'єктами, якими це управління здійснюється. Найголовніша роль відведена саме державі, яка через систему державних органів здійснює ключові функції публічного управління екологічною сферою, до яких належать:

1. Загальні функції (здійснюються державними законодавчими, загальними та спеціальними органами:

- законодавче регулювання (формування напрямків державної екологічної політики; встановлення правового поля у галузі охорони навколишнього природного середовища, природокористування, екологічної безпеки тощо);
- планування (розроблення екологічних програм та планів, що стосуються екологічної сфери);
- прогнозування (передбачення науково обґрунтованих майбутніх станів довкілля, показників використання та відновлення природних ресурсів, якості навколишнього природного середовища тощо);
- організування (забезпечення реалізації державної екологічної політики, виконання екологічного законодавства тощо);

— координація (узгодження діяльності різних суб'єктів у сфері публічного управління екологічною сферою);

— нагляд та контроль (забезпечення дотримання вимог екологічного законодавства усіма установами, підприємствами, організаціями та громадянами).

2. Спеціальні функції (здійснюються суб'єктами, що наділені спеціальними повноваженнями на екологічне управління відповідно до чинного законодавства): біопорядкування; ресурсопорядкування; розподіл, перерозподіл та облік природних ресурсів; спеціалізований контроль; лімітування; нормування; стратегічна екологічна оцінка; моніторинг; вирішення спорів; забезпечення відповідальності за екологічні правопорушення; аудит; стандартизація; сертифікація; ліцензування; страхування; організування освіти тощо.

На місцевому рівні поряд із державними органами виконавчої влади (місцевими державними (військовими) адміністраціями), до публічного управління екологічною сферою залучені органи місцевого самоврядування (обласні та місцеві ради). Зазначені вище інститути мають різний статус, що прямо впливає на характер їхніх повноважень в реалізації публічного управління екологічною сферою.

Головне навантаження під час реалізації державної екологічної політики покладається саме на органи місцевого самоврядування, оскільки саме місцеві органи влади найбільш предметно здатні реалізувати принцип гармонійного збалансованого розвитку екологічної сфери, оскільки саме вони знаходяться у найтіснішому контакті із суспільством та природою. Окрім того, органи місцевого самоврядування реалізують право територіальної громади на самовизначення і свою діяльність будують в напрямку задоволення потреб конкретної громади. Здатність вплинути на вирішення тих чи інших питань в екологічній сфері окремих громадян є однією із форм участі громадян у вирішенні питань місцевого значення та реалізується за допомогою механізму громадських слухань.

До компетенції органів місцевого самоврядування в управлінні екологічною сферою належить вирішення, зокрема, наступних питань:

— встановлення місцевих екологічних податків та зборів;

— затвердження ставок земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами територіальних громад;

— встановлення рівня фінансування природоохоронних заходів у місцевому бюджеті;

— затвердження місцевих цільових екологічних програм;

— надання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;

— прийняття рішень стосовно організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, які підлягають особливій охороні.

— інші функції, передбачені законодавством.

Важливо зауважити, що вирішення багатьох питань публічного управління екологічною сферою вирішуються органами державної виконавчої влади та органами

місцевого самоврядування спільно (існування механізмів необхідних погоджень, співпраці тощо). Це забезпечує підвищений рівень відповідальності за реалізацію державної екологічної політики та сприяє кращому захисту національних інтересів в екологічній сфері. Формування системи екологічної безпеки на засадах публічного управління та зміцнення взаємодії між органами державного управління та суспільством органічно вписується у загальносвітову концепцію сталого розвитку [4, с. 28].

Не варто забувати також і про участь громадськості в публічному управлінні екологічною сферою (громадські організації, медіа, депутати, демонстрації тощо). Усвідомленість кожної людини у глобальності та небезпечності екологічних загроз зробили громадськість одним із важливих чинників підвищення ефективності публічного управління екологічною сферою для кращого захисту національних інтересів.

Громадські організації в екологічній сфері умовно можна поділити на три категорії:

— організації, що переважно займаються політикою охорони навколишнього природного середовища (намагаються впливати на офіційну екологічну політику, вносять пропозиції до її зміни). Такі організації беруть пряму участь у публічному управлінні екологічною сферою;

— організації, що переважно здійснюють екологічну інформаційну та освітню діяльність (мають непрямої вплив на публічне управління екологічною сферою);

— організації, члени яких ведуть екологічно свідомий спосіб життя та своїм прикладом намагаються популяризувати свої переконання серед суспільства.

Участь громадян та їхніх об'єднань в публічному управлінні екологічною сферою може реалізуватися у формі: участі у формуванні екологічної політики на різних рівнях; участі у прийнятті управлінських рішень; громадському екологічному моніторингу та контролі; ініціації та проведенні екологічної експертизи [20, с. 137].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сучасним суспільством добре усвідомлено надзвичайна важливість охорони навколишнього середовища, яка проводиться на різних рівнях та із застосуванням численних механізмів. Регулювання впливів виробничо-господарської діяльності людей, а протягом останніх років — воєнних дій на довкілля неможливе без здійснення процесу публічного управління екологічною сферою, яке виділилось із загальної структури управління.

Публічне управління екологічною сферою в контексті захисту національних інтересів передбачає узгоджену взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості в процесі реалізації державної екологічної політики щодо раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та створення і функціонування екологічної мережі. Захист національних інтересів

в екологічній сфері можна забезпечити шляхом комплексної взаємодії суспільства та навколишнього середовища, ефективність якої напряду залежить від якості та рівня публічного управління екологічною сферою.

Спровокована воєнними діями поява нових екологічних загроз диктує необхідність здійснення перегляду підходів до організації публічного управління екологічною сферою. Зокрема, виникає потреба оперативного оновлення програмних документів в екологічній сфері; збільшення гнучкості публічного управління (особливо на територіях, повноцінне функціонування на яких державних органів та органів місцевого самоврядування наразі неможливе) та швидкої ліквідації наслідків воєнних дій на екосферу. Важливо зрозуміти, що справжні масштаби наслідків воєнних дій на екологічну сферу будуть відомі лише після їхнього закінчення, однак для ефективного захисту національних інтересів в екологічній сфері, система публічного екологічного управління повинна бути готовою до нових викликів уже сьогодні.

Література:

1. Keeling D. Administration in Government. London: Allen & Unwin, 1972. 216 p.
2. Бірюков В. В. Публічне управління природоохоронною діяльністю в системі колективної безпеки: сучасні загрози для України та відповіді на них. Актуальні проблеми державного управління. 2022. № 2 (61). С. 25—37. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-02> (дата звернення: 05.06.2025).
3. Глухачов Є. Ф. Підвищення ефективності механізмів захисту довкілля в умовах економічної кризи. Актуальні проблеми державного управління. 2010. № 1. С. 182—189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_1_26 (дата звернення: 01.06.2025).
4. Грогоров Г., Григорова М. Державне управління екологічною безпекою України за умов воєнного стану. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування, 2023. № 1. С. 25-30. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-5> (дата звернення: 06.06.2025).
5. Добровольський В. В. Екологічні знання: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2005. 299 с.
6. Екологічне право у схемах та визначеннях: навч. посібник / кол. авт.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. К. Р. Реззович. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 188 с.
7. Екологічне право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Х.: Право, 2009. 328 с.
8. Екологічне право: курс лекцій / уклад: О. В. Надьон, О. М. Данілін, О. В. Савченко та ін. Х.: НУЦЗУ, 2022. 172 с.
9. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.06.2025).
10. Краснова М. В. Науково-правові питання екологічного управління. Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграр-

ного, земельного, екологічного та природноресурсового права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9—10 верес. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 6—41.

11. Лазор О. Я. Державне управління в сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади. Львів: Ліга-прес, 2003. 542 с.

12. Маргасова В. Г. Зарубіжний досвід реалізації державної політики екологічної безпеки в контексті публічного управління. Право та державне управління. 2022. № 3. С. 213—219.

13. Мартиненко В. О. Публічне управління та проблемні питання у сфері охорони довкілля та регулювання земельних відносин. Бізнес-навігатор. 2019. Вип. 3—2. С. 53—56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2019_3-2_12 (дата звернення: 15.05.2025).

14. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підруч. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Г. Мельника. Київ: Університетська книга, 2024. 759 с.

15. Паньків З., Кирильчук А., Яворська А. Кадастр природних ресурсів: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 204 с.

16. Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 № 1864-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 01.06.2025).

17. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 13.06.2025).

18. Рєпін К. Екологічна політика: імперативи, принципи, критерії. Development Service Industry Administration, 2024. № (1), Р. 159—165. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(23)) (дата звернення: 13.06.2025).

19. Рябець К. А. Екологічне право України: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.

20. Самойленко Н. М. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навч. посіб. Харків: НТУ "ХПІ", Видавництво "Лідер", 2018. 174 с.

21. Сапко О. Ю. Система екологічного управління: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2020. 103 с.

References:

1. Keeling, D. (1972), Administration in Government. Allen & Unwin, London, UK.
2. Biriukov, V. V. (2022), "Public administration of environmental protection activities in the collective security system: modern threats to Ukraine and responses to them", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia [Online], vol. 2 (61), pp. 25—37. <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-02>.
3. Hlukhachov, Ye. F. (2010), "Enhancing the effectiveness of environmental protection mechanisms in conditions of economic crisis", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia [Online], vol. 1, pp. 182-189, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_1_26 (Accessed 01 June 2025).
4. Hryhorov, H. and Hryhorova, M. (2023), "State Administration of Environmental Safety of Ukraine under conditions of martial law", Visnyk Dniprovskoi akademii

neperervnoi osvity. Seriya: Publichne upravlinnia ta administruvannia, [Online], vol. 1, pp. 25—30. <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-5>.

5. Dobrovols'kyj, V. V. (2005), *Ekolohichni znannia [Ecological knowledge]*, Profesional, Kyiv, Ukraine.

6. Rezvorovych, K. R. (2022), *Ekolohichne pravo u skhemakh ta vyznachenniakh [Environmental law in diagrams and definitions]*, Dnipro, Ukraine.

7. Het'man, A. P. and Shul'hy, M. V. (2009), *Ekolohichne pravo Ukrainy [Environmental Law of Ukraine]*, Pravo, Kharkiv, Ukraine.

8. Nad'on, O. V. Danilin, O. M. and Savchenko, O. V. (2022), *Ekolohichne pravo [Environmental Law]*, Kharkiv, Ukraine.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 13 June 2025).

10. Krasnova, M. V. (2016), "Scientific and legal issues of environmental administration", *Zbirnyk materialiv Pershoho zibrannia fakhivtsiv sporidnennykh kafedr z obhovorennia aktual'nykh naukovykh problem ta metodyky vykladannia ahrarnoho, zemel'noho, ekolohichnoho ta pryrodnoresursovoho prava u vyschykh navchal'nykh zakladykh Ukrainy [Collection of materials from the First Meeting of specialists from related departments to discuss aktual'nykh scientific issues and teaching methods of agricultural, land, environmental, and natural resources law in higher education institutions of Ukraine]*, Odesa, Ukraine, pp. 6—41.

11. Lazor, O. Ya. (2003), *Derzhavne upravlinnia v sferi realizatsii ekolohichnoi polityky v Ukraini: orhanizatsijno-pravovi zasady [Public administration in the field of ecological policy implementation in Ukraine: organisational and legal principles]*, Liha-pres, L'viv, Ukraine.

12. Marhasova, V. H. (2022), "Foreign experience in the implementation of state policy on environmental safety in the context of public administration", *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, vol. 3, pp. 213—219.

13. Martynenko, V. O. (2019), "Public administration and problematic issues in the field of environmental protection and land relations regulation". *Biznes-navihator*, [Online], vol. 3-2, pp. 53-56, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2019_3-2_12 (Accessed 15 May 2025).

14. Mel'nyk, L. H. (2024), *Osnovy ekolohii. Ekolohichna ekonomika ta upravlinnia pryrodokorystuvanniam [Fundamentals of Ecology. Ecological Economics and Natural Resource Administration]*, Universytets'ka knyha, Kyiv, Ukraine.

15. Pan'kiv, Z. Kyryl'chuk, A. and Yavors'ka, A. (2024), *Kadastr pryrodnykh resursiv [Cadastre of natural resources]*, LNU imeni Ivana Franka, L'viv, Ukraine.

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), *The Law of Ukraine "On the ecological network of Ukraine"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (01 June 2025).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), *The Law of Ukraine "On the protection of the environment"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (Accessed 13 June 2025).

18. Riepin, K. (2024), "Environmental policy: imperatives, principles, criteria", *Development Service Industry Administration [Online]*, vol. (1), pp. 159—165. available at: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(23)).

19. Riabets', K. A. (2009), *Ekolohichne pravo Ukrainy [Environmental law of Ukraine]*, Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

20. Samojlenko, N. M. (2018), *Orhanizatsiia ta upravlinnia v pryrodokhoronni diial'nosti [Organisation and administration in environmental protection activities]*, Lider, Kharkiv, Ukraine.

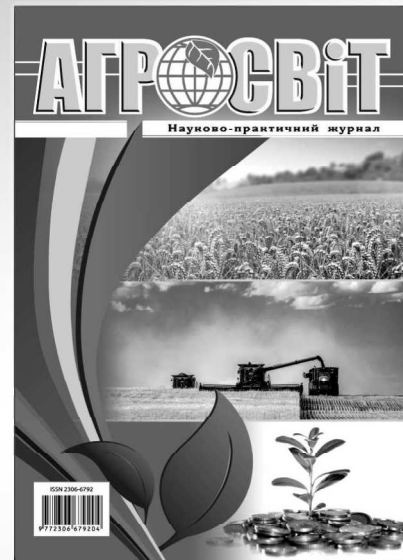
21. Sapko, O. Yu. (2020), *Systema ekolohichnoho upravlinnia: konspekt leksij [System of ecological administration: lecture notes]*, Odes'kyj derzhavnyj ekolohichnyj universytet, Odesa, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2025 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292